

TARIM SANAYİİ ETKİLEŞİMLERİ

Prof.Dr.Bülent EKER
Trakya Üniversitesi
Tekirdağ Ziraat Fakültesi

ÖZET

İnsan yaşantısının doğası gereğince yaşamın sürekliliğinde gerekli olan her şeyin eldesin de her ne kadar sektörel bazda ayrıcalık var gibi görünmesine karşın aslında tüm sektörlerin birbirleri ile ilişkileri son derece fazla olmaktadır.Tarım ise bu etkileşimin en fazla görüldüğü sektörlerin başında gelmektedir.Gerek tarımın kullandığı girdilerde gerekse tarımsal ürünlerde sanayi ile nerdeyse iç içe olan bu yapı her iki sektörün gelişim süreçlerini de birlikte etkilemektedir.Küreselleşmenin çığ gibi arttığı günümüzde bu etkileşim sınırlar ötesine geçebilmekte ve Dünyada bu konudaki tüm gelişmeler hızla bu sektörlerin ana yapı taşlarını çok fazla ilgilendirir duruma girmektedir.

İşte tarım ve sanayi etkileşimi bölümünde bu etkileşimin şekilleri ve tarımsal yapının daha verimli hale gelebilmesi için sistem mantığı doğrultusunda olması gerekenler açıklanacaktır.

1.GİRİŞ

Tarım; çoğu zaman tanımlamalarda üstü açık fabrika olarak bahsedilmekte,ancak son yıllarda yaygınlaşan kontrollu tarımsal uğraşılarda bu bir bakıma gerçek olmaktadır.Artık tarımsal üretim girdi ve çıktı ilişkileri içersinde değerlendirilmekte ve sistem olarak algılanan tarımsal yapının bu ilişki içersinde nasıl verimli hale dönüşebileceği sorusunun yanıtı aranmaktadır.Eskiden olduğu gibi ne üretirsek insanlar tüketir mantığı yerini kaliteli ve sağlıklı üretim mantığına terk etmektedir.Çünkü insanların yaşam kaliteleri son derece önemli hale gelmekte , alınan ve kullanılan tüm mal ve hizmetlerde kalite ön şart olarak karşımıza çıkmaktadır.Bunun doğal sonucu olarak insanlar eskisine oranla daha seçici olmakta ve her zaman her istediğini bulabilmeyi hedeflemektedir.Bütün bunlar tarım ve etkileşim içinde olduğu tüm sektörleri doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir.

Ulusal gelirimizin %15'ini ve istihdamın %45'ini oluşturan tarım sektörü; gıdaların üretimi ve beslenme ile doğrudan ilgisi, aktif nüfus ve işgücünün yüksek değerler göstermesi, milli gelire katkısı ve sanayi sektörüne sağladığı hammadde ve sermaye yanında, sağlıklı çevrenin oluşması ve korunması, ekolojik dengenin kurulması ve

sürdürülebilirliği açısından, tüm ülke halkını ilgilendirmesiyle, ekonomik ve sosyal bir sektör olma özelliğini korumaktadır.

Sağlıklı bir tarımsal yapı, sağlıklı bir kent ve sağlıklı bir sanayi yapısını ortaya koymaktadır. Tarım sektörünü ele alırken diğer sektörlerle ilişkisi ve etkileşimi açısından bütünsel bir yaklaşımla konu ele alınmalı ve değerlendirmeler rasyonel bir anlayışa dayandırılmalıdır. Ekonomik olmayan, verimliliğe ve rasyonelliğe dayanmayan bir anlayış, kalkınmanın önünde engel oluşturmaktadır. Tarımsal yapı, yönetim ve insan boyutunu ele alan, verimlilik ve rasyonelliği gözetilen bilim ve teknolojiyi yakalamış, günümüz ihtiyaçlarına göre hizmet üreten, yönetim faktörünü bir uzmanlık alanı olarak gören bir yapıya sahip olmalıdır. Tarımsal faaliyetlerde Kim-kim için-nasıl-nerede-hangi kaynakla-ne kadar-ne zaman üretim yapılacağına yönelik sorulara yanıt arayarak stratejilerini ortaya koyan bir plan dahilinde, maksimum fayda elde etme yönünde her türlü yönetsel ve teknik gereklerin ortaya konulması zorunludur.

Öte yandan Dünya hızla sanayileşme yolunda büyük adımlar içindedir. Sanayileşmiş toplumlar refah düzeyi yüksek olarak görülmekte ve bu ülkeler Dünyaya egemen olma yolunda emin adımlarla gitmektedirler. Hatta son yıllarda sanayileşmeyi hantal sanayileşme olarak değil teknolojik sanayileşme olarak ele alanların sayıları da gittikçe çoğalmaktadır. Buna bağlı olarak yatırımlar yapılmakta, eğitilmiş insanların sayıları çoğaltılmakta ve geleceğe yönelik olarak da bu konuda sistemli planlamalar yapılmaktadır. Elbette ülkemizde bu çabaların içindedir ama yetersizdir. Bununda temelinde tarımsal yapının yıllardan beri bölük pörçük olması yatmaktadır.

Unutulmaması gereken bir noktada eğer bir şeyi başaracaksa onu sistem içine almak ve sistemi kalite mantığına göre yönetmek gerekir. Bunun diğer bir anlamı tarımda mutlaka toplam kalite yönetimi mantığını egemen duruma getirmek gerektiğidir. Elbette tarım sektörü alt sektörleri de göz önüne alındığında kapsamlı bir büyüklüktedir. Yapılacak işlemler kolay değildir. Hele sektörün yapı taşı içinde yer alan insanların eğitilmişlik düzeyleri düşük olması işimizin zorluğunu gösterir. Başarı için tüm sektörün hızla eğitimden geçirilmesi konusu gündeme gelir. Ancak yapılan eğitimin sadece yapılmış olması değil sürekli uygulanması ile sonuca

varılabilir.Unutmayalım ki ulu önderimiz Atatürk'ün söylediği gibi köylü milletin efendisidir.Atamızın yıllar önce çizdiği bu çizgiye ne dersek deyelim gelemediğimiz ortadadır.Hatalarımız olmuştur.Yarında olacaktır.Geçmişe değil geleceğe bakarak bundan sonra hareket etmemiz gerektiğinde öncelikle anlaşmamız lazımdır.Yapılacak çok şey olduğu gibi tarım sektöründe etkileşim içinde olduğu sanayi ile de birlikte yapmamız gereken çok şeyler olacaktır. Bunun için sistemli çalışmaya vakit geçirmeden başlamalıyız.Tarımsal yapının dağınıklılığını ortadan kaldırıp, sahiplecek duruma sokmalıyız.Bu konuda herkese görev düşmektedir.Başarı başardım diyebilenlerindir.

Elbette çıkılan yolda mevcut koşullarımızın da tam ve objektif analiz edilmesi gerekmektedir.Bilindiği gibi tarımsal üretim faaliyetlerinde temel girdilerde ve çıktı olan ürünlerde de sanayinin doğrudan ve dolaylı büyük bir etkisi vardır.Bu etki bir bakıma tarıma yön verecek boyutlara kadar çıkabilmektedir.Şüphesiz küreselleşme tarım sektörünü de büyük ölçüde etkilemektedir.Özellikle son yıllarda bunun büyük baskısı hissedilir hale gelmiştir. Genel ihracat dengesi yönünden, son yıllarda tarım sektörünün, net ihracatçı konumundan ithalatçı konumuna geçtiği gözlenmektedir. Bu değişimde tüketim alışkanlıklarının değişmesi ile eğitim ve gelir artışında gözlenen farklılıklar, tarım ürünleri ithalatında artışları da neden olmuştur. Toplam ithalatta 1980 yılında %0.6 olan tarım ürünleri ithalatı, 2000 yılında gıda ve içecek dahil %8'e yükselmiştir.

Durum böyle iken yaşanan ekonomik sorunlar ile bu sektörün artık komple ele alınmasını zorunlu hale getirmiştir.Artık boşa geçirecek zamanımız yoktur.Dünya ülkeleri yeni hedefler peşinde koşarken ülke tarımımızın düştüğü bu konumdan çıkarmak için bu sektörü ve etkileşim içindeki sanayi sektörünü birlikte düşünerek çıkış yolu bulmalıyız.Doğru teşhis yaparsak çözümleri de doğru bulacağımızdan eminim.

Bilindiği gibi tarım ile sanayi ilişkilerine bakıldığında birbirinden çoğu zaman ayrılmadığı gözlenir.Bunun da temelinde tarımsal üretimin gerçekleştirilmesine mutlaka sanayiye gereksinim olduğu gibi sanayinin de çalışması için mutlaka tarıma gereksinim olduğu gerçeği yatmaktadır.Kısacası ne tarım sanayisiz nede sanayi

tarımsız hareket edebilir.O halde iki sektörün etkileşimini biraz detaylı incelemekte yarar bulunmaktadır.

2.TARIMA DESTEK VEREN SANAYİ

Tarımsal üretim birçok girdileri olan üretim şeklidir.Bu girdiler içerisinde önemli olan bazıları sanayi kökenli olup bunlar içerisinde tarımsal mekanizasyon araç ve gereçleri, tarımsal gübreler,tarım ilaçları, hayvansal üretim için yemler, bitkisel üretim için tohum ve fidanlar vb. sayılabilir.

2.1.Tarımsal Mekanizasyon İmalat Sanayi

Modern tarım denilince akla ilk önce makineli tarım gelmektedir.Özellikle son yıllarda teknolojik gelişmeleri tarımsal mekanizasyon araçlarının uydu teknolojileri ile kullanılır hale gelmesine yol açmıştır.Hal böyle iken genelde tarım sektörü, tarım alet ve makinaları imalat sanayii sektörünce üretilen ürünlerin pazarı durumundadır. Bu nedenle, tarım sektöründe ortaya çıkan tüm gelişmeler doğrudan bu sektöre yansımakta, terside tarım sektörünü etkilemektedir. Tarım Alet ve Makinaları İmalat Sektörünün tarım sektörü dikkate alınmaksızın, bağımsız olarak irdelenmesi ve planlanması düşünülemez. Tarım sektörü için belirlenen hedefler, tarım alet ve makinaları sektörüne ilişkin plan çalışmalarında temel alınmak durumundadır.Sektörde resmi kayıtlara göre 996 adet tarım makinaları imalatçısı olup 128 farklı tarım makinası imalatı yapılmaktadır. Ülkemizde Tarım Alet ve Makinaları üreten kuruluşlar genellikle küçük işletmeler şeklindedir. Konya, İzmir, Aydın, Bursa, Balıkesir, Manisa ve Tekirdağ sektördeki firma adedi bakımından illerimiz arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Birkaç orta-büyük ölçekli kuruluş dışındakiler araştırma, geliştirme ve uygulama yapacak yeterli düzeyde nitelikli eleman ve ekipmanı olmayan kuruluşlardır. Sektör yaklaşık olarak 15.000 kişiye direkt istihdam sağlamaktadır.

Sektördeki firmaların yarısından çoğu teknik eleman olmaksızın 10 kişiden az sayıda personel çalıştırmaktadır. Sektördeki firma sayısının çok fazla olması büyük bir kapasite yaratmaktadır. Fakat talebin bu kapasiteyi kaldırmaması özellikle son yıllarda olumsuzluk yaratmıştır. Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri ile birlikte şirket kapanmaları yaşanmış, ayakta durmayı başaranlar ise küçülmüşler, bir kısmı ihracata

yönelmiştir.İç pazarda 1998 yılı sonlarına kadar %60'lar mertebesiyle en büyük alıcı Tarım Kredi Kooperatifleri olmasına rağmen çeşitli nedenlerle bu pazar bu gün yerini bayii satışı, direkt pazarlama alternatiflerine bırakmıştır. Küçük ölçekli firmaların ürettikleri malların büyük bir kısmı, buldukları bölgede tüketilmektedir. Sektör yaklaşık 1.500.000 adet çeşitli tarım makinası imalat kapasitesine sahipken kapasite kullanımı % 30'lar civarındadır. 2003 yılında yaklaşık 30 bin adet traktör üretilmiştir.Halbuki traktör imalat sektörü 65 bin üretim kapasitesine sahiptir. Dönem içinde üretilen traktörlerin yarısına yakını ihraç edilmiştir.

Son yıllarda tüm dünyada etkili olan ekonomik krizin kaçınılmaz sonucu olarak, ülkemizde de yaşanan olumsuzluklar, tarım makineleri sektöründe sıkıntıya sokan sonuçlar doğurmuştur. 2003 yılı bu sıkıntıların kısmen aşıldığı bir yıl olmuştur. İç pazarda meydana çıkan talep daralması, dış pazar alternatifini gündeme getirmiş, yeni ve verimli bir oluşumun içine sokmuştur. 2004 yılında ihracatımızı ve iç pazar geçen seneye göre daha hareketli geçmektedir.Sektörde pamuk hasat makinası, biçerdöver ve balya makinası, çim biçme makinası gibi bazı makinaların ithalatı yapılmakta olup genel olarak bir ithalat tehdidi söz konusu değildir.İç piyasanın daralması sektörü ihracata yöneltmiştir. 1993 yılında 6.15 milyon US\$ olan ihracatımız 2000 yılında 16,3 milyon US\$, 2001 yılında 26 milyon US\$ seviyesine ulaşmıştır. 2002 yılında bu rakam 35,8 milyon US\$ olarak gerçekleştirmiştir.2003 yılının ilk 8 ayında ihracatımız 30 milyon US\$'a ulaşan ihracatımız yıl sonunu 45 milyon US\$ ile kapamıştır. OAİB kayıtlarına göre tarım makinalarında ihracatımız USD bazında geçen yıl aynı döneme göre (Ocak-Mart) %64,6 artmış olup 14 milyon US\$'a ulaşmıştır. Bu rakamlar sektörün tamamını yansıtmamaktadır. Başka fasıllarda değerlendirilen traktör, tarımsal amaçlı su tankeri, traktör kabini, zirai şaft, makas, tesviye küreği gibi bazı tarım makinaları bu toplam dışında bırakılmıştır. Ayrıca tarımsal amaçlı kullanılan su pompaları da ayrı bir GTİP numarası ile farklı bir fasılda değerlendirildiğinden genel toplama dahil edilememiştir.Traktörde 2003 yılında 150 milyon US\$ ihracat, 12.700 adet traktör satışı ile gerçekleştirilmiştir.

Dış Ticaret Müsteşarlığından derlenen en son verilere göre 97 ülkeye ihracat gerçekleştiren 90 tarım makineleri imalatçısı bulunmaktadır. Dikkati çeken bir nokta bu imalatçıların tarım makinaları yanında çok çeşitli makine aksam ve parçaları da ihraç etmesidir. Bu rakamların da dahil edilmesiyle gerçekleştirilen toplam ihracat

değeri artacaktır. Verilerin incelenmesiyle ihracatta bazı ülkelerin hedef pazarlar olarak belirginleştiği dikkat çekmektedir. Ülke bazında ihracat yapan firma sayısına göre bir sıralama yapılırsa, Fransa, Fas, Yunanistan, KKTC, Bulgaristan, Suriye, ABD, Azerbaycan, Mısır, Romanya, Sudan olarak sıralama devam etmektedir. Traktör ihracatında başlıca pazarlar; ABD, İtalya, Meksika, ve G. Afrika Cumhuriyetidir. Irak pazarından ülkemizin faydalanması halinde en fazla ihracatın bu ülkeye gerçekleşmesi beklenmektedir. İkili temaslar gerçekleştirilen ve aralarında Özbekistan, Azerbaycan, Zimbabve'nin olduğu bir çok ülkeden sektör temsilcileri tarım makinalarımızın kaliteli fakat Avrupalı benzerlerine göre 2-3 misli kadar ucuz olduklarını gözlemlemişlerdir. Sektörde yakın zamana kadar iç pazarın arzı karşılması gerek imalatçıları ve gerekse dış tanıtım konusunda pasif bırakmıştır. Bundan sonra hızla dış tanıtım konusuna ağırlık vermemiz gerekmektedir. İhracat pazarımızı büyütecek bir çok yeni ülke ve pazar mevcuttur. Dikkat edeceğimiz iki nokta bu pazarlara İtalyan, Alman ve İspanyol meslektaşlarımızdan önce girmemiz ve Türk Malı imajının zedelenmesine yol açan kısır çekişmelere meydan verilmemesidir.

İhracata başlamak isteyen firmaların önünde iki seçenek mevcuttur. İhracatı doğrudan kendileri yapmak veya bir başka şirket aracılığı ile (sektörel dış ticaret şirketi, dış ticaret şirketleri veya ihracat yapan şirketlere fason mal üretmek yolu ile) doğrudan veya dolaylı olarak dış satım yapmak. İhracatın iç bünyede gerçekleşmesi gerek kazanç ve gerekse bağımlı olmamak açısından daha iyi gibi görünse de dış ticaret elemanları istihdamının getireceği maddi yükün ihracatsız geçebilecek ilk 1-2 yılın zor geçmesine sebep olabilir. Ayrıca CE işaretlemesi ile ilgili mevzuat gereklilikleri (teknik dosya, standartlara maksimum derecede uyumluluk vb.) , özel istemler (ISO 9000 vb.) ve ihracat yapılacak ülkedeki diğer teknik mevzuata dair zorunluluklar teknik eleman istihdamı da gerektirecektir. İhracat çetin ve zor bir yoldur. Bu zorlukların aşılması güçlü bir finans yapısı ve doğru adımlar gerektirir. Avrupalı bir çok firmada yıllar önce başlayan “Şirket Birleşmeleri” er yada geç ülkemizde de yaşanacaktır. Ülkemizde kayıtlı ve kayıtsız yüzlerce firmanın yeni nesil temsilcilerinin önümüzdeki dönemlerde bu adımları atacağı görülecektir.

Yeniden yapılaşmanın ve küreselleşme karşısında hem ülkemizde hem de dışarıda söz sahibi olmanın tek şartı tarım makineleri imalat sanayinin oyununu kuralına göre oynamasıdır. Tarımdaki her türlü gelişmeye ayak uydurabilen ve zamanında bu

gelişimi teknoloji içersinde gerçekleştirip üretimde kullanılabilir duruma getirebilen tarım makineleri imalat sanayinin tarıma katkıları çok büyük olacaktır.

2.2.Gübre Sanayi

Tarımsal üretimde ticari gübrelere tanışan üreticiler gübrenin nimetlerini önceleri yaşamaya başladılar.Ancak bilinçsiz gübreleme üretim alanlarında geri dönüşümü zor yada hiç olmayan koşulların oluşmasına neden oldu.Elbette gübre bitki besin maddesinin yetersiz olduğu ortamlarda kullanılmalıdır.Yapılan araştırmalar, gübrelere uygun metotlarla kullanılması halinde, ürün veriminde %50-80 oranında artışlara neden olacağını göstermektedir. İşte bu gerçekler, tarımsal üretimi ticari gübre kullanımı ile birlikte düşünölmeye yönlendirmiştir.Bunun doğal sonucu pazarın oluşması bu sanayinin hızla büyümesine yol açmıştır. Türkiye’de gübre üreten ve pazarlayan 3 kamu ve 3 özel sektöre ait olmak üzere, 6 adet üretici kuruluş bulunmaktadır. Üretilen başlıca gübrelere; Amonyum Nitrat, Amonyum Sülfat, Diamonyum Fosfat (DAP), Triple Süper Fosfat (TSP), Üre ve Kompoze gübrelere dir.

Tarımsal üretimde diğere girdilerin gelişimi gübre kullanım oranlarını da olumlu etkilemiştir.Ancak son yıllarda organik tarımın sanayide ileri giden ölkelerde tercih edilir konuma gelmesi ölkemizde de bu konudaki çabaların başlanması,gübre fiyatlarının hızla yukarıya çıkması ticari gübre tüketimini kısmen frenleme durumuna getirmiştir.Ancak zaten yerli sanayinin zor olarak yanıt verdiği sektörde 2000 yılında 3,1 milyon ton gübre üretilmiş ve 5,3 milyon ton gübre tüketimi gerçekleşmiştir. Son yıllarda gübre ihtiyacı ithalat yolu giderilmektedir. 2000 yılında yaklaşık 2,4 milyon ton gübre ithal edilmiş, buna karşılık 29 bin ton gübre de ihraç edilmiştir. Öte yandan ölkemizde bazı bölgelerde gübre kullanımındaki artışlar diğere tarımsal girdilerle birlikte arttığı da bir gerçektir.Örneğın GAP bünyesinde bu artışlar bariz bir şekildedir.Gübre sanayinin özellikle bu yöreye yakın gübre üretim fabrikalarının fizibilite raporlarına dayanılarak kurması hem iç hem de dış ticaretimize olumlu katkı yapacağı söylenebilir.

2.3. Tarımsal İlaç Sanayi

Tarımda üretim alanlarının büyümesi ve kontrollü koşullardan uzaklaşma bu alanlarda doğal olarak zararlı etmenlerinin de çoğalmasına yol açmıştır.İnsanoğlu bunun ilk çözümünü yakalayıp, yok etme şeklinde bulurken,kimya sanayinin gelişimine paralel olarak tarımsal ilaçların uygulamaya girmesine neden olmuştur.Biyolojik savaşımın yetersiz olduğu ortamlarda tarımsal ilaçlar kullanımı hızla artmıştır.İlaçların kullanımı çevre sorunları ile özdeşleştirilerek yorumlanmaya başlanmış ve daha etkili fakat çevreye duyarlı ilaç formülasyonları düşük değerlerde atımı ile tarımsal savaş yapılabilir hale gelmiştir.İşte bu yapısal değişime bağlı olarak tarımsal ilaç sanayide hızla gelişim göstermiştir.Bu gelişim uluslar arası normlarda ilaçların üretilmesini ve kullanılmasını zorunlu hale getirmiştir.İlaçlı tarımsal savaşımında insektisitler,herbisitler ve fungusitler kullanılmaktadır.Polikültür tarım ile tarımsal ilaçlara olan talep hızla artmaktadır. Ülkemizde bu konudaki sanayi 1950 li yıllara dayanmaktadır. . Ülkemizde üretilen tarım ilaçlarının büyük çoğunluğu ülke içerisinde tüketilmekle birlikte, üretilen ilaçların %10-12'lik bölümü ihraç edilmektedir. Ancak, ülke ihtiyacının yaklaşık %25-32'si ithalatla karşılanmaktadır.

2.4.Yem Sanayi

Uluslararası düzeyde, ülkelerin gelişmişlik düzeyinin tespitindeki kriterlerden birisi de, o ülkede kişi başına düşen hayvansal ürünlerin miktarıdır. Tarımsal üretimin alt üretim dallarından büyük bir kısmını hayvancılık sektörü işgal etmektedir.Gerek ülkemizde gerekse Dünyada hayvansal ürünlere talebin oluşu bu üretim dalında üretime girdi oluşturacak maddelerin sanayisinin kurulmasına neden olmaktadır.Kontrollü şartlarda üretimi yapılan hayvansal üretim dalında özellikle besin gereksinmesi sorunu yem sanayi ürünleri ile çözümlenmektedir.

Hayvansal üretimde kaba yemler, yoğun yemlere göre, genelde daha ucuz olan yemlerdir. Bu tür yemlerin kullanım alanının artırılması, hayvansal üretimde girdi kaynaklarının 2 / 3 sini aşkın kısmı yeme ait olan yem girdilerinin azaltılmasında etkin rol oynar. Kuru ot ve doğal hal (su içeriği zengin) bazında ülkemizde halihazırda üretilen kaba yem miktarı 58.8 milyon ton dolayındadır.Kaliteli kaba yemlerde belirgin bir ticari anlayış bulunmamaktadır. Başta kuru yonca ve diğer kuru otlarla silaj gibi kaliteli kaba yemler çağımız ticari anlayışına uygun pazarlanamamaktadır. Diğerlerinin kullanımı genelde yereldir ve sadece üretildikleri yörelerde kullanıma

alınmışlardır. Kaba yemlerin hele dış ticaretlerinin yapılıp yapılmadığı hakkında herhangi bir kaynağa rastlanılmamıştır. Son yıllarda yonca unu ticareti dış ticarete kısmen yer almakla birlikte çok sınırlıdır. Ayrıca gelişmiş ülkelerde olduğu gibi bitkisel üretimle uğraşanla, hayvansal üretim ve imalat sanayi arasında hemen hemen hiçbir işbirliği bulunmamaktadır. Sektörler arasında yeterli entegrasyon gelişmediği için Türkiye’de yem üretimi de istenilen düzeyde gelişmemektedir. Pazarlama koşul ve organizasyonları belli bir düzene sokulmuş değildir. Üretim yapanlarla bunları kullananlar arasında, karşılıklı pazarlıklarla alınıp-satılırlar. Bunlardan silo yemlerinin yapımı ve yaygınlaştırılması konusu, henüz oldukça yeni bir geçmişe sahiptir. Nitekim halihazırdaki üretilen silo yemi miktarının da 2.5-3.0 milyon ton dolayında olduğunu tahmin edilmektedir. Sektörler arası işbirliği gelişmeyince kaba yem üretimi için gerekli olan bilgi, makine parkı, kaliteli tohum, sulama imkânları da gelişmemektedir. Nitekim Türkiye’de halen çok ilkel silaj makineleri ile daha pahalıya silaj elde edilirken, halen çoğu işletmecide ilkel silaj makinesi bile bulunmamaktadır. Mera yönetiminde verimli bir organizasyon olmadığından meralar istenilen verimlilikte kullanılmadığı gibi tarım arazilerine de düzensiz hayvan salınmakta bitkisel üretime de zarar verilmektedir.

Bilimsel olarak “Pratikte elde edilen tecrübelerin gösterdiği sınırlar içinde kalan miktar ve şartlarda hayvanlara yedirildiği takdirde, sağlığına herhangi bir zararlı etkisi olmayan ve hayvanların faydalanabilecekleri şekilde organik ve inorganik besin maddeleri ihtiva eden materyal” olarak tarif edilen yem, 1734 sayılı Yem Kanununda; “Madde ve enerji bakımından hayvanın yaşama ve verim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ve belli sınır ve şartlarda yedirildiği zaman, hayvanın sağlığına zararlı olmayan organik ve inorganik maddeler veya bunların karışımlarıdır” şeklinde, Karma Yem ise; “Çeşitli yemlerin standartlarına uygun karıştırılmasıyla elde olunan yemlerdir” şeklinde tarif edilmektedir. 1996 yılından bu yana serbest piyasa koşullarında kendi ayakları üzerinde durmayı başarabilen Karma Yem sektöründe, bugün itibariyle 599 adet kurulu yem fabrikası bulunmakta olup; bunarın 451 adedi faal olarak üretimlerine devam etmektedir. Bu faal fabrikalardan hareketle sektörün son dönemlerdeki kapasite kullanım oranı %50’ler dolaylarındadır (Çizelge 1).

Karma yemde kullanılan hammaddelerin üretimleri ile karma yem üretim rakamları artışları ülkemiz için aynı oranlarda olamamış; özellikle protein kaynağı yağlı

tohumlar ve küspeleri ile mısır gibi bazı enerji kaynaklı yem hammaddelerinin üretimindeki gelişim hızının, karma yem sanayinin gelişim hızının çok gerisinde kaldığı, böylece açığı kapatmak için ithalat kapısının aralandığı gözlemlenmektedir. Hayvancılık sektörünün girdilerinin %70'i olan karma yemi üreten, Karma Yem sektörünün problemleri halledilmeden, hayvancılığımızın geliştirilmesinin imkansız olduğu mutlaka göz önünde tutulması gerekmektedir. Sektörün ihtiyacı olan ve ithali için yüksek bedel ödediğimiz soya, mısır, ayçiçeği vb. stratejik ürünlerin, kısa vadede ülkemiz üretimi alternatiflerinin kullanılması için gerekli kolaylaştırıcı önlemler alınırken, uzun vadede birim alandan alınan verim düzeylerinin artırılması dahil olmak üzere gerekli desteklerle üretimin artırılarak sektör ihtiyacına yeter düzeye getirilmesi sağlanabilir. Üniversite-Sanayi ilişkisi düzenlenerek, işbirliği mutlaka sağlanmalı, yem ve hayvan besleme ile ilgili araştırmalara ağırlık verilmelidir.

ÇİZELGE 1. Karma yem fabrikalarının yıllara göre sayıları ve kapasite kullanım

Yıl	Fabrika Sayısı		Toplam Kapasite		Faal Olmayan Fabrika		KKO*
	Adet	% Değ.	Miktar (Bin ton/yıl)	% Değ.	Adet	Kapasite	
1960	4	-	56	-	-	-	10
1970	23	475	280	400	-	-	77
1980	94	309	1.657	492	-	-	87
1990	271	188	5.277	218	-	-	75
1995	389	44	9.491	80	-	-	47
1996	409	5	9.920	5	-	-	45
1997	426	4	10.304	4	35	754	52
1998	464	9	11.228	9	54	1.037	52
1999	486	5	11.714	4	90	1.518	59
2000	519	7	12.584	7	98	1.708	61
2001	540	4	12.964	3	110	1.017	48
2002	569	6	13.590	6	147	2.614	48
2003	589	4	14.056	3	143	2.514	54
Nis.04	599	2	14.406	2	148	2.580	

(*)KKO-Kapasite Kullanım Oranı son 7 yıl için faal fabrikalar üzerinden verilmiştir.(Kaynak: KKGM Kayıtları)

2.5.Tohumluk ve Fidan Üretim Sanayi

Tohumluk, bitkisel üretimde ulaşılabilecek verim üst sınırını doğrudan, üretim sürecinde kullanılan diğer tüm girdilerin verimlilik seviyelerini ise dolaylı yoldan etkileyen son derece önemli bir tarımsal girdidir. Bir alt sektör olarak tohumculuk

endüstrisi başta üretim, istihdam, katma değer artışı, döviz tasarrufu ve ihracat yoluyla döviz geliri sağlama gibi ekonomi için son derece önemli katkılar yapmaktadır. Son yıllarda ülkemizde uygulanan genel ekonomi ve ticaret politikaları, özellikle bazı bitkiler ve bitki gruplarında olmak üzere, yurdumuzda daha gelişkin ve etkili bir tohumculuk faaliyetinin ortaya çıkmasına zemin teşkil etmiştir. Bununla beraber, tarımın genelinde olduğu gibi, bu gün ülkemiz tohumculuğunun geldiği seviyeyi en azından tatmin edici kabul edebilmek mümkün değildir(Çizelge 2).

Türkiye tohumluk üretimi, tohumculuk sektöründeki gelişmelere bağlı olarak, son 30-40 yılda artış eğilimi göstermiştir. 1963 yılında yürürlüğe giren Tohumlukların, Tescil, Kontrol ve Sertifikasyonu Hakkındaki Kanun çerçevesinde çalışmalar 1980'li yıllarda hız kazanmış ve tohumlukların kayıt dönemi başlamıştır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığına kayıtlı 31'i kamu, 90'ı özel sektör statüsünde olmak üzere, toplam 121 üretici kuruluş bulunmaktadır. Bunlardan, 45 kuruluş bir araya gelerek Türkiye Tohumculuk Endüstrisi Birliği çatısı altında birleşmiştir.

ÇİZELGE 2. Bazı Tarımsal Ürünlerde Tohumluk Üretimi (Ton)

ÜRÜNLER	1981	1996	1997	1998	1999	2000
Buğday	82 521	110 243	172 295	163 592	140 952	116 083
Arpa	15 575	18 029	20 878	21 126	24 314	19 203
Hibrit Ayçiçeği	0	3 821	3 927	4 061	6 073	2 762
Hibrit Mısır	1 300	7 107	8 310	10 629	10 376	11 976
Pamuk(Delinte)	31 747	23 238	21 712	20 316	16 857	10 546
Patates	2 000	26 110	24 686	27 711	27 811	37 141
Sebze	162	1 910	1 022	1 083	1 134	855
Yonca	35	314	415	447	409	446
Korunga	607	402	436	410	685	621
TOPLAM (Diğerleri dahil)	139 198	195 835	257 797	252 927	235 490	214 783

Kaynak: TKB

Türler itibariyle buğday, arpa, yemelik baklagiller, pamuk ve yem bitkileri tohum üretimleri, ağırlıklı olarak kamu kuruluşlarınca gerçekleştirilmektedir. Soya, hibrit mısır, hibrit ayçiçeği, patates ve sebze türleri tohumlukları ise, genellikle özel sektörce üretilmektedir. Bütün bunlara dayanılarak kamu kuruluşlarının ağırlığının hissedildiği ıslah dışındaki pazarlama, tohumluk işleme, tohumluk üretimi ve çeşit

geliştirmede özel teşebbüsün daha fazla yer aldığı söylenebilir Ülkemizde sertifikalı tohumluk ve fidan üretimi yapan kuruluşların yaklaşık %80'i özel sektör kuruluşlarıdır(Çizelge 3). Yıllar itibariyle tohumluk ihracat ve ithalatında farklılıklar gözlenmektedir. 1990 yılında tedarik edilen yaklaşık 214 bin ton tohumluğun 11 bin tonu ithal edilmiş, bu arada buğday başta olmak üzere yaklaşık 7 bin ton tohum ihraç edilmiştir. 2000 yılında ise 245 bin ton tohumluğun yaklaşık 23 bin tonu ithal edilmiş olup, yaklaşık 9 bin ton tohum da ihraç edilmiştir.

ÇİZELGE 3.Türkiye Fidan Üretimi (1000 Adet)

ÜRÜNLER	1996	1997	1998	1999	2000
Yum.Çekirdekli Meyveler	4 880	5 826	6 089	5 241	3 122
Sert Çekirdekli Meyveler	4 823	4 892	8 636	8 607	6 425
Sert Kabuklu Meyveler	349	358	623	1 252	1 289
Asma Fidanı (Aşılı-Aşısız)	5 507	4 872	3 976	4 829	3 874
Üzümsü Meyveler	451	280	242	411	438
Zeytin	1 768	4 110	5 028	5 931	4 708
Narenciye	1 588	2 143	1 099	1 320	630
Çilek (fide)	726	9 610	10 550	27 685	13 811
TOPLAM (Diğerleri dahil)	21 690	32 635	38 072	55 776	34 242

Kaynak: TKB

Meyve fidan üretiminde yıllar itibariyle büyük artışlar gözlenmektedir. Ülkemizde yetiştirilen toplam sertifikalı meyve ve asma fidanlarının yaklaşık %80-90'ı özel kuruluşlarca üretilmektedir. Geçici verilere göre 2001 yılı toplam meyve fidanı üretim miktarı 30-31 milyon dolaylarındadır. Ülkemizde üretilen meyve fidanlarının büyük kısmı yurt içinde tüketilmekte, düşük sayıda meyve fidanı ihraç edilmektedir. 2000 yılı itibariyle sadece 200 meyve fidanı ihraç edilmiştir. Diğer taraftan, son yıllarda üretimine başlanan yeni ürün çeşitleri ithalatında belirgin artışlar gözlenmektedir. 1998 yılında yaklaşık 1,5 milyon adet olan meyve fidanı ithalatı, 2000 yılında 1,7 milyon ve 2001 yılında ise 2,7 milyona yükselmiştir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığınca hazırlanan Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun Tasarısında, Yeni Bitki Çeşitlerinin Korunması Uluslararası Birliği (UPOV)'nin 1991 yılı Sözleşmesi hükümleri ile Avrupa Birliğinin konuya ilişkin düzenlemeleri esas alınmıştır. Türkiye'de, 1962 yılından itibaren

Uluslararası Tohum Test Birliği (ISTA) sertifikası verilmektedir. Ayrıca, İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD) sisteminde eşdeğerliliği kabul edilen şekerpancarı, hububat, mısır, ayçiçeği, soya ve çayır mera yem bitkileri tohumluklarına, 1966 yılından bu yana OECD sertifikası düzenlenmektedir. 2001 yılında ihracata yönelik üretilen tohumluklardan, 8 bitki türüne ait 2 565 ton tohumluğun OECD ve ISTA sertifikaları düzenlenmiştir.

3.TARIMA DAYALI SANAYİ

Her üretilen madde gibi tarımsal ürünlerin de değerlendirilmesi dolaylı yada dolaysız yoldan olabilmektedir.Tarıma dayalı sanayi; tüketici taleplerine yönelik olarak, öncelikle insanın yaşamı için gereksinmesini tamamlamak, elde edilen ürünlerden bir bölümünü değişik formlara dönüştürerek tüketici beğenisi altında bir tarımsal üretim zinciri değil, aynı zamanda sanayi ve pazarlama sektörünün bir halkası olarak kabul edilmektedir. Ayrıca istihdam sağlayıcı boyutuyla sosyal ve ekonomik açıdan da büyük önem taşıdığı bir gerçektir.

Bu amaç doğrultusunda aklımıza öncelikle gıda sanayi gelmesine karşın,tekstil endüstrisinden mobilya sanayine hatta makine imalat sanayine kadar çok değişik sanayi sektörlerinin tarıma dayalı ürünleri kullandıkları bilinmektedir.Hatta elektronik sistemlerde bile tarıma dayalı ürünlerin kullanılması,tarımın hayat için ne kadar gerekli olduğunun bir kanıtıdır.İşte hem ürettiği ile insanlara yaşam veren hemde ürünleri ile yaşam içinde her şeyde kullanılabilen tarımsal ürünler gerçekten sanayinin temel yapı taşları içinde yer aldığı söylemek her halde abartma olmaz.

3.1.Gıda sanayi

Ülkemiz hem üretilenlerdeki çeşitlilik, hemde üretilenlerle yapılan gıda ürünlerindeki çeşitlilik açısından Dünyada sayılı ülkeler arasında yer almaktadır.Tarımsal ürünleri işleyerek değerlendiren gıda sanayi; tarımdan aldığı hammaddeyi, çeşitli hazırlama, işleme, muhafaza ve ambalajlama teknikleri ile daha dayanıklı ve tüketime hazır duruma getiren bir sanayi koludur. Sosyal, kültürel ve ekonomik değişim süreci yaşayan Türkiye'de, değişim gösteren tüketici tercihleri ve beslenme alışkanlıkları,

uluslararası ve iç pazarlardaki rekabet koşulları, teknolojik gelişme, ürün yönetimi ve pazarlama gıda sanayinin gelişimine yön vermektedir. Gıda teknolojisinde kaydedilen gelişmelerle uluslararası piyasalarda rekabet edebilir konuma ulaşılmıştır.

Türkiye’de 24 bin dolaylarında gıda işletmesi bulunmaktadır. Bu işletmelerin %56’sını un ve unlu mamuller, %18’ini süt ve süt mamulleri, %12’sini meyve-sebze işleme, %4’ünü bitkisel yağ ve margarin, %3’ünü şekerli mamuller, %2,5’ini et mamulleri ve %4,5’ini tasnif dışı gıdalar, alkollü içecekler ve su ürünleri sanayi oluşturmaktadır. Modern teknoloji uygulayan işletme sayısı 2 bin dolaylarındadır. İç ve dış pazar taleplerinin dalgalanmalar göstermesi, hammadde arzı ve sermaye yapısındaki yetersizlikler kuruluşların kapasite kullanımını etkilemektedir. Gıda sanayinde kapasite kullanım oranı ortalama %50 olup, bu oran alt sektörlere göre değişmektedir. Son yıllarda, dünyada yaşanmakta olan ekonomik krizin etkisiyle ihracatta gözlenen gerilemeye paralel olarak, gıda sanayi üretiminde gözlenen düşüşler, 2000 yılında yerini artışlara bırakmıştır.

Gıda sanayi ürünleri içerisinde en büyük yeri un ve unlu mamuller almaktadır. Bu sektörde, yılda yaklaşık 10 milyon ton buğday unu ve buna bağlı olarak, 10 milyon tona yakın ekmek üretimi gerçekleştirilmektedir. Türkiye, bisküvi alt sektöründe 780 bin ton yıllık üretim kapasitesi ve 400-450 bin ton üretim düzeyi ile ihracatçı ülke konumunda bulunmaktadır. 1994 yılında 353 bin ton olan bisküvi üretimi, 2000 yılında 441 bin tona ulaşmıştır.

İhracata yönelik sanayileşme stratejisi sonucunda, makarna ihracatında gözlenen canlanma ve iç talepteki artış, bu sektörde önemli gelişmelere neden olmuştur. Bugün, 900 bin ton kurulu kapasitesi ve 480 bin ton üretim düzeyi ile Türkiye, dünyanın en büyük makarna üreticisi ülkeler arasında yer almaktadır.

Türkiye, bölgede süt ve süt ürünlerinde en büyük üretici ülke olarak dikkat çekmektedir. Üretim; işlenmiş içme sütü, yoğurt, beyaz peynir ve tereyağında yoğunlaşmıştır. 2000 yılı itibariyle, işlenmiş içme sütü üretimi 350 bin ton, beyaz peynir üretimi 220 bin ton ve tereyağı üretimi 130 bin ton düzeyine çıkmıştır. Ayrıca, son yıllarda, süt mamulü olan dondurma üretimi ve ihracatında önemli artışlar kaydedilmiştir.

Büyük gelişmeler kaydedilen meyve-sebze işleme sanayinde turşu, konserve sebze ve meyve, meyve suyu ve dondurulmuş meyve-sebze üretmektedir. Dondurulmuş meyve ve sebze üretimi Türkiye’de yeni olmasına rağmen hızla gelişen gıda sanayi ürünleri arasındadır.Konserve işleme sanayinde ağırlıklı olarak, bezelye, fasulye, bamya ve karışık sebzeler ile şeftali, kayısı ve vişne kullanılmaktadır.İşlenmiş tarım ürünleri arasında domates salçası farklı bir yere sahiptir. Türkiye’de üretilen domatesin %25-30’u işlenmektedir. İşlemeye alınan toplam miktarın %80’i salça, kalan kısım ise konserve, ketçap, domates suyu gibi ürünlerde kullanılmaktadır. Üretilen toplam domates salçasının %50-60’ı ihraç edilmektedir.

Bitkisel yağ üretiminde dünyanın üretici ülkeleri arasında yer alan Türkiye, zeytinyağı üretiminde dünyanın dördüncü büyük üreticisi konumundadır. Diğer önemli bitkisel yağ ürünlerinin başında ayçiçeği, soya, mısır gelmektedir. Son yıllarda fındık ve diğer bazı tarım ürünlerinden elde edilen bitkisel yağlar kullanıma sunulmaktadır.Bitkisel yağ açısından zeytinyağı hariç, ülkemizde önemli bir yağ açığı bulunmakta olup, bu açık yıllık ortalama 300-350 bin ton arasında değişen miktarlarda ithal edilerek giderilmektedir. Diğer taraftan, son yıllarda çekirdek ve ham yağ olarak ithal edilen ürün, işlenerek ihraç edilmektedir.

Şekerleme ve kakao katkılı ürünler, ülkemiz ihraç ürünleri arasında yer almaktadır. Son yıllarda artış gösteren şeker stoklarının dengelenmesi amacıyla, şekerpancarı ve dolayısıyla şeker üretimi sınırlandırılmış ve şeker üretim miktarı iç ve dış talepler doğrultusunda belirlenmiştir.Sektörde, geleneksel üretim yöntemleriyle birlikte, modern üretim teknolojisi kullanılmaktadır. Şekerli ve çikolatalı mamulleri, çiklet, şekerlemeler, lokum, helva, çikolata ve kakaolu ürünleri kapsamaktadır. Bu sektörde üretim son 8 yıllık süreçte %59 oranında artış göstermiştir. 1993 yılında 324 bin ton olan üretim, 2000 yılında 428 bin tona dolaylarına yükselmiştir.

Çoğu kaynaklarda gıda sanayi içinde gösterilmeyen ancak tarıma dayalı sanayi içinde önemli yeri olan çay sanayi,1984 yılında yayınlanan 3092 sayılı yasa ile çayda devlet tekeli kalktıktan sonra, bazı müteşebbisler, gerekli fizibilite yapmadan, yeterli işletme sermayesi oluşturmadan, çay sektörüne girmişlerdir. Geçiş dönemi kolay olmamış, belli sıkıntılar yaşanmıştır. Halen bazı firmalar sektöre uyum sağlayamamışlardır. Özel sektör yatırımları, bölgede, beklenen ve arzu edilen

gelişmeyi sağlayamamıştır. Bazı istisnalar haricinde çoğunun hedefi Çaykur standartlarına ulaşma ile sınırlı kalmıştır.

Çaykurun 46, özel sektörün ise 230 adet yaş çay işleme fabrikası bulunmaktadır. Toplam fabrika sayısı 276 dır. Çaykurun üretim kapasitesi 6.700 ton, özel sektörün ise 8700 tondur. toplam kapasite ise 15.400 ton/gündür. Sektörde kapasite kullanım oranı yönünden büyük fark vardır. Toplam üretim kapasitesinin %57'sine sahip olan özel sektör kuru çay üretiminde %35-40 paya sahip iken, Çay kurumu %43 üretim kapasitesi ile kuru çay üretiminde %60-65'lik paya sahiptir. Çaykur mevcut kapasitesinin tamamını kullanırken özel sektörün kapasite kullanım oranı oldukça düşüktür. Sektörde kapasite sorunu yoktur. Sorun, özel sektörün mevcut olan kapasitesini tam anlamıyla kullanamamasıdır. Mevcut kapasite tam olarak kullanıldığında, yaş çay ürünü kalite değerini koruduğu süre içinde, hasat edilip üretime verilmiş olacaktır. Bu durum bir avantaj olarak da kabul edilebilir. Çünkü AB ülkelerinin yıllık toplam çay ithalat miktarı 250-300.000 ton civarındadır. Türkiye, yıllık 200 bin tona yakın çay üretmektedir. Uluslar arası standartlarda ve AB tüketicilerinin damak tadına uygun çay üretmek şartıyla, üretilen çayın bir miktarının ihraç edilmesi mümkün olabilir. Maliyet ve kalite sorunu çözüldüğü takdirde, AB ülkeleri, Türk çayı için, önemli bir pazar niteliğindedir. Türk çayının tarım ve sanayisinde kimyasal ilaç ve katkı maddesi kullanılmadan üretilmesi ihracatta önemli bir avantajdır. Ancak bu avantaj iç ve dış pazarda yeterince kullanılamamaktadır.

Tarıma dayalı sanayi ürünleri iç tüketimde kullanılmakla birlikte, büyük bir kısmı ihraç edilmektedir. Meyve suyu ve konsantresi yanında ihraç edilen gıda sanayi ürünleri arasında, domates salçası ve konserveler önemli rol oynamaktadır(Çizelge 4).

ÇİZELGE 4 .Türkiye'nin Bazı Tarıma Dayalı Sanayi Ürünleri İhracatı ve İthalatı (1000 Ton)

ÜRÜNLER	İHRACAT			İTHALAT		
	1998	1999	2000	1998	1999	2000
Makarna	90 949	23 987	25 515	-	-	-
Bisküvi	118 835	69 217	74 839	1 770	1 366	1 860
Zeytinyağı	49 016	103 093	16 414	80	229	1 088
Dond. Meyve ve Sebze	66 047	58 850	58 467	8 684	7 499	7 400

Şekerleme ve Çikolata	104 943	73 546	76 489	6 116	6 843	8 991
İşlenmiş Meyve-Sebze	183 558	177 932	177 734	6 055	6 047	4 954
Meyve Suyu ve Kons.	94 582	70 716	51 858	3 696	3 021	3 317
Domates Ürünleri	169 897	171 870	171 142	2 677	431	2 591
TOPLAM (Milyar TL.)	86 828	89 081	93 546	40 195	35 052	38 923
(Diğerleri Dahil)						

Kaynak: DPT, DTM

Türkiye geniş ürün yelpazesıyla, gıda sektöründe önemli ihracat değerleri kaydetmiştir. Üretilen domates salçasının yaklaşık %50-60'ı, dondurulmuş meyve ve sebzenin %90'ı, konservenin %70-80'i, meyve suyunun %15-20'si ihraç edilmektedir. Ayrıca, un ve unlu mamuller (makarna, bisküvi v.b.) üretiminde önemli ihraç imkanları elde edilmiştir. Uygun ekosistemi ile ülkemiz, organik tarım uygulanmasının sunduğu kuru üzüm, incir, kayısı olmak üzere üretilen yaklaşık 30 civarındaki organik ürünü ihraç edebilmektedir.

3.2. İçki Sanayi

Türkiye'de alkollü ve alkolsüz içkiler üretimi yıllara göre artış göstermektedir. 1999 yılı sonu itibariyle, alkolsüz içkilerde %3,6, düşük alkollü içkilerde %7,4 ve yüksek alkollü içkilerde %3,7 oranında üretim artışı kaydedilmiştir. Sektörde alkollü ve alkolsüz içki üretimi, kamu ve özel sektörce birlikte gerçekleştirilmektedir. Bazı sert içkileri sadece kamu kesimi üretmektedir.

Şarap sektöründe, kamu iktisadi teşekkülü statüsünde olan TEKEL ve bunun yanında 25 adet özel sektör işletmesi üretim yapmakta ve üretilen şarabın %10'u ihraç edilmektedir. Türkiye bira üretiminin %90'ı yurt içinde tüketilmektedir. Distileli içkilerin tamamı TEKEL tarafından üretilmektedir. Türk rakısı yurt içinde tüketilen distileli içkilerin yaklaşık %80'ini ve ihraç edilen distileli içkilerin ise, %95'ini oluşturmaktadır.

3.3. Tütün ve Tütün Mamulleri Sanayi

Türkiye tütün endüstrisinde faaliyetler TEKEL ve özel sektör firmaları tarafından gerçekleştirilmektedir. TEKEL; sigara, puro, tömbeki gibi tütün mamulleri, özel sektör

firmaları ise sadece sigara üretimini gerçekleştirmektedir. Tütün mamulleri sanayi üretiminde en büyük yeri 120-125 bin ton arasında değişen üretim miktarı ile sigara almakta, bunu, purolar ve diğerleri izlemektedir. Türkiye, şark tipi tütün üretimi ve ihracatında dünyanın en büyük ülkeleri arasında yer almaktadır. 1995 yılı işlenmiş yaprak tütünde 136 bin ton olan ihracat miktarı, 2000 yılında 100 bin ton dolayında gerçekleşmiştir. 1995 yılında 19 bin ton olan tütün ithalat miktarı 1999 yılında 62 bin tona yükselmiştir.

3.4. Tekstil ve Deri Sanayi

Türkiye’de tekstil ve konfeksiyon sanayi, 1980’li yıllarda başlayan ihracat hamlesi ile birlikte, hızla büyüme ve gelişme sürecine girmiştir. Türk tekstil-konfeksiyon sanayi, dünya tekstil ihracatında %2,2’lik, konfeksiyon ihracatında %3,5’lik ve tekstil-konfeksiyon ihracatında %3’lük payı ile en büyük üretici ve ihracatçı ülkeler arasında yer almaktadır.. Sektör üretiminin yaklaşık yarısı ihraç edilmekte olup, genel ihracattaki payı %37’dir. Sektörde mevcut yaklaşık 40 bin firmanın % 25’i aktif ihracatçı konumundadır. İhracatımızda Avrupa Birliği Ülkeleri %65’lik payla ilk sırada yer almaktadır.

Deri-deri mamulleri sanayi; imalat sanayi üretiminde %2,3’lük ve toplam sanayi istihdamındaki %5,1’lik payı ile onuncu büyük bir sanayi sektörü konumundadır..Deri mamulleri ihracatı son yıllarda artış göstermekte olup, ihracatımızda ilk sırayı %40-50 payı ile deri giyim almaktadır. İhracatçı ülkeler arasında %60’lık pay ile AB ülkeleri başta gelmektedir.

3.5.Diğer sanayiler

Tarım sahip olduğu geniş yelpaze sonucunda ürettiği ürünler değişik sektörlerle hitap edebilmektedir.Bunlar içersinde örneğin hayvansal ürünlerin sağlık sektöründe kullanılması, üretilen ağaç yada tarımsal artıkların mobilya sanayinde kullanılması, bitkisel orjinli öz su vb malzemelerin boya sanayinde kullanılması,tahta,deri vb malzemelerin makine imalat sanayinde kullanılması sayılabilir.Hatta elektronik sistemlerin kaplama materyali olarak kullanılan lak malzemelerin tarımsal orjinli malzemeler oluşu dikkat çekicidir.Bazen tarımsal ürünler bir ara ürün olarak

kullanılıp diğeri bir ürüne yataklık görevi de görebilmektedir.Yine ilaç sanayinde, sabun vb kozmetik sanayinde de tarımsal ürünlerin kullanıldığı bir gerçektir.

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Kaynakların etkin kullanımı ilkesi çerçevesinde ekonomik, sosyal, çevresel ve uluslararası gelişmeler boyutunu bütün olarak ele alan örgütlü, rekabet gücü yüksek, sürdürülebilir bir tarım sektörünün oluşturulması temel amaçtır.Buda tarım sanayi ilişkilerini iyi düzenleyerek ve planlayarak olacaktır.

Piyasa fiyat oluşumu üzerinde olumsuz etkileri olan ürün fiyatlarına devlet müdahaleleri yerine, üretimin piyasa koşullarında talebe uygun olarak yönlendirilmesini sağlayacak politika araçları devreye sokularak, üretici gelir düzeyinin yükseltilmesi ve istikrarı esas alınmalıdır. Üretim maliyetlerini azaltıcı ve teknolojik gelişimi hızlandırıcı tedbirler uygulamaya hızla konulmalıdır.

İnsan kaynakları başta olmak üzere üretim faktörlerinin daha etkin kullanılması, verimliliğin artırılması, tarımla ilgili kuruluşlarda kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi, kurumsal hizmet akışında gözlenen sorunların giderilmesi, sektör içi kaynak dağılımında etkinlik ve rasyonel kullanımın sağlanması, üretici örgütlerinin güçlendirilmesi, tarımsal işletmelerin rekabet güçlerinin artırılması ve pazarlama ağlarının geliştirilmesine ağırlık verilmesi zorundadır.

Mühendisler gerçekten bilimle toplum arasında bir köprü görevi görüyorsa, toplumu ilgilendiren, toplumun geleceğini ilgilendiren her noktada bilimin değerleriyle, bilimsel araştırma yöntemiyle geleceğe ışık tutmak zorundadır. Bunları yaparken, Türkiye'nin geleceğinin sanayileşmekten geçtiğini unutulmamalıdır.

Eğer sanayileşmek istiyorsak, rekabet gücünüzü ucuz işgücüne dayandırmamalıyız. Ucuz işgücüne dayandırdığınız bir rekabet gücü, sürdürülebilir bir rekabet gücü değildir; kaldı ki her türlü sosyal anlayışa, her türlü eşitliğe, her türlü insan hakları temeline aykırı bir olaydır. Araştırma-geliştirmeye, bilime, inovasyona ve tasarıma ağırlık vermek ,insana yatırım yapmak , bilgi toplumuna geçişi hızlandırmak zorundayız

Dünyada küreselleşmeyle birlikte sermaye hareketleri daha da önem kazanmış ve ülkelerin dünyayı tek pazar olarak görmelerine neden olmuştur. Türkiye'nin bu süreci iyi değerlendirmesi istikrarlı bir makroekonomik ortam yaratması ve rekabet gücünü ön plana çıkartan bir ekonomi politikası uygulanmasına bağlıdır. Halen, diğer sektörler yanında tarım sektörümüzde de değerlendirilmemiş önemli kaynaklar bulunmakta, değerlendirilen bir kısım kaynaklar verimli kullanılmamaktadır. Ülkemizde tarımdaki israf kaynaklarının başında, üretimden tüketime kadar tarım ürünlerindeki kayıplar bulunmaktadır. Bu kayıpların önemli bir kısmı, yaklaşık %60'ı hasat ve depolama safhasında meydana gelmektedir. Zamanında ve uygun araçlarla yapılamayan hasat işleri ve gerekli koşulları taşımayan depolama sistemleri sonucu ürünlerimizin önemli bir kısmı kaybolmaktadır. Uygun tohumluk kullanılmaması ve zirai mücadelenin gereği gibi yapılmaması sonucunda elde edilen bitkisel üretim değeri %20 azalmaktadır. Ayrıca, arazi kullanımı ve sulama alanlarındaki israf, hayvancılık sektöründeki verimsiz yapı, yeterli ve doğru girdi kullanılmaması, çok düşük düzeydeki işgücü verimliliği, gıda sektöründe atıl kapasite kayıpları tarım sektörümüzde önemli israf alanlarıdır.

İsraf ve verimsizlikten kaynaklanan bu zararın tamamını önleme imkanı olmasa bile, bu derece büyük boyutları olan kayıpların bir bölümünden kurtulmak suretiyle israf ve kayıpları azalmış, daha verimli bir tarımsal yapının oluşturulmasının mümkün olduğuna inanıyoruz. Ancak özellikle tarımsal kaynaklarımızdan potansiyellerine uygun olarak yararlanmak için, üretimde verimliliği artırma ve bunu gerçekleştirmek üzere çiftçilerimizi tarımda modern yöntem ve araçları kullanabilir hale getirmek zorundayız. Gerek AB'ye uyum ve gerekse dünyanın tarımda gelişmiş diğer ülkeleri ile rekabette verimli üreten ve kaliteli üreten bir tarım sektörü oluşturmak temel hedefimiz olmalıdır. Böyle bir hedefin gerçekleşmesi için ülkemizin ihtiyaçlarına uygun ve mevcut sorunların çözümünü amaçlayan bir tarım ve destekleme politikasının oluşturulması öncelikli bir konu olarak gündemdedir.

Sonuç olarak tarımsal üretimin değerlendirilmesi sadece tarım sektörü açısından değil tüm sektörleri ilgilendirmesi açısından önemlidir. Küreselleşme ile bu sektördeki sorunlar tek yanlı bakışla değil çoğul anlayışla çözümlenmelidir.

5.KAYNAKLAR

1. www.zmo.org.tr
2. www.tarim.gov.tr
3. www.ziraatcilerderneđi.org.tr
4. www.dpt.gov.tr
5. www.foreigntrade.gov.tr
6. www.turkiyeyembir.org.tr
7. www.die.gov.tr
8. www.tarmakbir.com
9. www.caykur.gov.tr
10. www.gapturkiye.gen.tr